

Pracownia współmyślenia, czyli o IV Kongresie Dydaktyki Polonistycznej

Maria Kwiatkowska-Ratajczak

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-2840-4643

Edukacja jest najpotężniejszą bronią, jakiej możesz użyć, aby zmienić świat – to zdanie Nelsona Mandeli patronowało kolejnemu już kongresowi dydaktycznemu tym razem zatytułowanemu **Lekcja POLSKI(ego) – praktyki edukacyjne wobec niepokojów XXI wieku**, który odbył się na Wydziale Filologii Polskiej UAM w dniach 20-23 listopada 2019 roku. Rozmawiano o języku, literaturze, mediach. Zastanawiano się, jak w praktyce szkolnej i akademickiej wprowadzać młodych ludzi w fundamentalne prawidłowości życia społecznego, pokazywać bogactwo i znaczenie różnic, które nie muszą dzielić, ale mogą się wzajemnie wspierać.

W symposium – zorganizowanym przez Pracownię Innowacji Dydaktycznych Instytutu Filologii Polskiej we współpracy z Komisją Dydaktyczną Komitetu Nauk o Literaturze PAN – uczestniczyli badacze z kilku krajów świata, przedstawiciele większości polskich uczelni, pisarze, poeci, twórcy organizacji pozarządowych, nauczyciele, studenci oraz uczniowie. W czterodniowych obradach udział wzięło ponad 350 osób.

Erudycyjny otwierający wykład *Polak jako podmiot epizodyczny* wygłosił prof. dr hab. Ryszard Koziołek (Uniwersytet Śląski). Wysłuchano też odczytów Profesorów Seniorów: Barbary Myrdzik (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) oraz Zenona Urygi (Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków). Owacyjnie witano twórczynię poznańskiej szkoły dydaktyki polonistycznej – Profesor Bożenę Chrzastowską. Podobnie jak to było przed laty, w trakcie Kongresu ci zasłużeni Mistrzowie wielu pokoleń dydaktyków uświadamiali, jak ważne jest przekraczanie kanonów uprawianej dziedziny wiedzy.

Spotkanie miało charakter naukowo-dydaktyczny. Zaproszenie do udziału w nim licznej grupy twórców kultury wynikało z przekonania organizatorów o znaczeniu edukacji. Jest ona na tyle ważną dziedziną życia, że

myśleć o niej powinni nie tylko ci, którzy zawodowo zajmują się nauczaniem. I to założenie w pełni się sprawdziło, pozwoliło spojrzeć na kształcenie humanistyczne nie tylko z własnej, nauczycielskiej perspektywy.

Największa na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej Sala Śniadeckich po brzegi była wypełniona w trakcie trzech kolejnych paneli. Pierwszy zatytułowany *Niekonieczność? Pozycja humanistyki w XXI wieku* poprowadził prof. dr hab. Przemysław Czapliński, a dyskutowali Edwin Bendyk (pisarz, publicysta, członek polskiego PEN Clubu), Jacek Dukaj (pisarz, laureat m.in. Europejskiej Nagrody Literackiej i Nagrody Fundacji im. Kościelskich) oraz dr hab. Urszula Zajączkowska (biolożka zajmująca się naukowo botaniką, artystka wizualna, poetka, laureatka Nagrody Fundacji im. Kościelskich, ostatnio nominowana do Paszportu „Polityki” 2019 w kategorii literatura). Drugi panel *Jaki kanon? Jaka tożsamość?* przygotował prof. dr hab. Piotr Śliwiński, zapraszając do udziału w nim prof. dr hab. Inge Iwasiów (pissarkę i badaczkę z Uniwersytetu Szczecińskiego), Jarosława Mikołajewskiego (poetę i pisarza reprezentującego także Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza) oraz Agatę Patalas (nauczycielkę szkolną i akademicką, związaną m.in. ze Szkołą Edukacji Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i Uniwersytetu Warszawskiego). W ramach trzeciego spotkania panelowego *Inność, nie obcość* – zorganizowanego przez prof. dr hab. Katarzynę Kuczyńską-Koschany – dyskutowali: prof. dr hab. Zbigniew Benedyktowicz (Instytut Sztuki PAN, redaktor naczelny „Kontekstów”), Krzysztof Czyżewski (Fundacja Pogranicze), Marek Gumkowski oraz Paula Sawicka (oboje z Otwartej Rzeczypospolitej), a także prof. dr hab. Piotr Mitzner (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego). Zainteresowanie tymi wydarzeniami zgłosiło w mediach elektronicznych ponad 30000 osób. To sprawiło, że wszystkie panele zostały nagrane przez Telewizję UAM i będą emitowane w mediach społecznościowych. Umieszczone zostały również w serwisie YouTube (zob. np. https://youtu.be/3BQ_eWhdIzw, <https://youtu.be/uRUvTbXdXjs>).

Z dużym uznaniem spotkały się również sesje przeprowadzone w starannie zaplanowanych sekcjach tematycznych, w trakcie których wygłoszono blisko 100 referatów. Warto może wskazać niektóre z głównych problemów, wokół których skupiały się kongresowe debaty: *Narracje o polskiej tożsamości*, *Praktyki edukacyjne w XXI wieku*, *Wielojęzyczność dydaktyki polonistycznej*, *Niepokoje XXI wieku*, *O czym w edukacji humanistycznej się nie mówi...*, *Emisariusze polonistyczni na świecie*. Każdy z tych tematów rozpisany był na bardziej szczegółowe zagadnienia. Wymienię przykładowo już tylko niektóre: *Narracje tożsamościowe: patriotyzm – polonocentryzm – kosmopolityzm*, *Polskość „odczytywana” w szkole*, *Polskość w kulturze popularnej*, *Praktyki edukacyjne o znaczeniu przeszłości*, *Praktyki edukacyjne – między podmiotowością w przedmiotowością*, *O istocie wychowania obywatelskiego*, *Edukacja humanistyczna wobec problemu migracji*, *Polskie „strachy”*. Te i inne kwestie analizowali dydaktycy chyba z wszystkich

polskich uczelni kształcących nauczycieli, ale i przedstawiciele ośrodków polonistycznych na świecie m.in. z Litwy, Niemiec, Kanady, Brazylii.

Na Kongresie licznie reprezentowani byli nauczyciele. Przyjechali do Poznania z całej Polski. Nie tylko słuchali wykładów, ale i sami wygłaszali referaty. Prowadzący obrady w poszczególnych sekcjach z dużym uznaniem wypowiadali się też o merytorycznym udziale szkolnych polonistów w licznych dyskusjach, w które aktywnie się włączali. Nauczyciele związani z Towarzystwem Literackim im. Adama Mickiewicza przygotowali panel: *Czy reforma może/powinna przetrwać?*

O mającej miejsce w trakcie IV KDP integracji środowisk akademickich i szkolnych świadczą rezolucje, które – podsumowując Kongres – w imieniu jego uczestników przedstawiła przewodnicząca Komisji Edukacji KNOL PAN prof. dr hab. Anna Janus-Sitarz. Dotyczą one trudnej sytuacji pedagogów, problemów związanych z obecną podstawą programową i wynikających z niej zasadniczych kłopotów w procesie kształcenia przyszłych nauczycieli (tekst rezolucji w załączeniu).

Dopełnieniem wystąpień referatowych były warsztaty dla uczniów, studentów i nauczycieli przeprowadzone przez badaczy, szkolnych polonistów i bibliotekarzy. Goszczący na Kongresie pisarze – Edwin Bendyk i Jacek Dukaj – rozmawiali z uczniami i studentami poznańskiej polonistyki. W ramach współpracy z Pałacem Działyńskich zaproszono też uczestników IV KDP na wieczór autorski z Jarosławem Mikołajewskim. Oprawę muzyczną spotkania zapewnił znakomity duet młodych artystów: Mikołaj Kostka (violin) oraz Franciszek Raczkowski (piano).

Na zakończenie obrad organizatorzy zaproponowali gościom poznańskiej konferencji wyjście do Muzeum Rogala i udział w warsztatach pieczenia rogali świętomarcińskich, co uzasadniały i miejsce, i czas trwania IV Kongresu Dydaktyki Polonistycznej. Poznań, listopad i rogale – to wielkopolska tradycja. Te ludyczne nieco czynności wynikały też z jasnej dla dydaktyków potrzeby zmiany nastroju w procesie poznawania nawet najważniejszych kwestii, ale i ukonkretniały tematykę powiązaną z kapitałami lokalności, regionem, różnicą, tożsamością.

Pełen opis działań podjętych w Poznaniu znajduje się na stronie internetowej: <http://kongresdydaktyki2019.pl/> Lektura całego programu, a także obserwacja wielu kongresowych wydarzeń udokumentowały, że sympozjum skupione wokół tematu **Lekcja POLSKI(ego) — praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku** było autentyczną pracownią szukającą rozmaitych możliwości porozumienia, stało się wielogłosową szkołą obywatelskiego myślenia.

Załącznik:

Rezolucje po IV Kongresie Dydaktyki Polonistycznej w Poznaniu

1. Domagamy się działań podnoszących rangę zawodu nauczyciela szkolnego, w tym odpowiedniej gratyfikacji finansowej, adekwatnej do odpowiedzialności uczących i wychowujących młode pokolenie, a także wysokich wymagań stawianych im przez społeczeństwo.
2. Apelujemy o zastąpienie wszechobecnej kontroli i biurokracji wsparciem dla nauczycieli w realizacji celów ich pracy, w której niezbędna jest autonomia i wolność wyboru zakresu treści nauczania i metod pracy odpowiadających zróżnicowanym potrzebom i możliwościom uczniów.
3. Oświadczamy, że nie jest możliwe przygotowanie przyszłych nauczycieli do pracy z obecnymi podstawami programowymi, opracowanymi bez znajomości odbiorcy działań edukacyjnych, poczucia realizmu i orientowania się w zadaniach stojących przed edukacją powszechną. Uważamy, że konieczna jest przebudowa podstawy programowej i udział przedstawicieli środowisk naukowych i nauczycielskich w pracach nad jej nową wersją.
4. Oczekujemy utworzenia niezależnej od wszelkich uwarunkowań politycznych instytucji, na wzór Komisji Edukacji Narodowej, składającej się z kompetentnych reprezentantów środowisk uniwersyteckich i szkolnych, podejmujących decyzje dotyczące merytorycznych zmian w szkolnictwie na podstawie wyników badań empirycznych, a nie pod wpływem kalendarza wyborczego.